

Vstopite v komunistično partijo in podprite njen boj za pravice delovnih ljudi.

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst, Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047

DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino: 34170 Gorica, Ulica Locchi, 2 Telefon 24-36

NAROČNINA: Letna 1000 lit., polletna 550 lit. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XXII. - Štev. 15 (761)

TRST - 30. oktobra 1970

Posamezna številka 50 lir

Petnajstdnevnik Spedis. in abb. Quindicinale post. Gruppo II

Odklanjali smo in odklanjamo protiljudske težnje v «dekretu»

Prav je, da napišemo nekaj vrstic razmišljanj o protikonjunkturnem dekretu, že drugem, ki ga je vlada predložila v podpis predsedniku republike in o katerem bo moral razpravljati parlament v obeh zbornicah.

Tudi zato, ker zasledujemo, kot glasilo KPI za slovensko manjšino, vsa vprašanja, ki jo zanimajo — od njenih specifičnih nacionalnih vprašanj, do tistih eksistenčnega značaja, prav tako važnih za nas, ki smo Slovenci, toda tudi delavci, kmetje, obrtniki, trgovci.

«Dekret-bis» je naslednik prvega «dekreta», ki je po dvomesečnem ustavnem roku bil razveljavljen, ker ga zbornica ni ugnala odobriti. Kdo je kriv, ni težko reči. Nekateri obtožujejo obstrukcionizem PSIUP in skupine poslancev okoli «Manifesta», vendar bi to pomenilo preceniti učinkovitost njihove akcije. V drugih primerih je levosredinska večina obšla tudi obstrukcionizem, poleg tega prav v tem primeru ne rodi obstrukcija stvarnih premikov, temveč zavleče že kristaliziran položaj.

Prepričani smo, da je konstruktivna nepopustljivost komunistične poslanske skupine prej pripomogla k temu, da se je okoli vladnih gospodarskih ukrepov razvila politična diskusija o njihovi vsebini, pravičnosti posameznih predlogov, predvsem pa o načinu, kako si vlada zamisli povezovalno stvarno nujnosti po gospodarskih spremembah z nezogibnostjo uresničevanja strukturnih družbenih reform. Za katere se zavzema danes večina italijanskega javnega mnenja, v prvi vrsti delavci in ljudski sloji.

Komunisti smo odklanjali in še danes odklanjamo v «dekretu» njegovo osnovno značilnost: brezperspektivnost! Italijansko gospodarstvo potrebuje korenitih sprememb v osnovi. Od nujnih javnih naložb za načrtno industrializacijo Juga in nerazvitih področij, do novih politično-gospodarskih izbir v javnem sektorju in preusmeritve potrošnje v smeri velike socialne potrošnje, ki naj pretehta kaotično bohoteenje malega vsiljenega potrošništva.

Odklanjali smo, in odklanjamo, v «dekretu» protiljudske težnje, ki bi rade navidezno enakomerno, v resnici pa grobo krivično, porazdelile težo gospodarskih ukrepov na vse prebivalstvo. Med temi povišek cene bencina: vsi vemo, da se vozijo z avtomobilom (zdaj večjim, zdaj manjšim) tako gospod, kot delavec. Obama bo cena bencina večja, toda gošpoda bo lažje, ker bo plačal iz svojega «skritega fonda». Kaj je ta «skriti fond»? Pri tem mislimo na denar, ki ga ni plačal državi v obliki davkov, ker je svoje dohodke prikril in mu jih ni nihče dovolj učinkovito ugotavljal.

Pomislimo samo, da bi s pravično, progresivno, davčno politiko lahko vlada zbrala več denarja, kot ga lahko — po malem — nakopiči s pomočjo «dekreta». Obdavčenje nekaterih milijarderjev, velikih monopolov, celo vati-

kanskega kapitala, bi vrglo v najkrajšem času dovolj milijard, več kot zbiranje stotakov za kolkovane papirje, vozniška dovoljenja, ali drobža pri vsakem litru bencina.

Komunisti smo v poslanski zbornici predlagali, naj bi nekatere dele «dekreta» spremenili in mu dodali vsaj nekaj zakonskih obvez vlade za uresničenje zdravstvene in stanovanjske reforme.

V ta namen smo se vzdržali glasovanja o «ustavnosti» dekreta in se pridružili pobudi «komisije devetih» za spremembo «dekreta».

«Komisija devetih» je svojo nalogo zgrešila. Pa ne zato, ker bi razprava v njej ne bila strokovna, pač pa zaradi krize, ki je izbruhnila v vrstah vladne večine.

Še enkrat so se prav socialdemokrati postavili na branik koristim velike buržoazije. Od finančnega ministra Pretija, ki je odgovoren za neumno davčno politiko vseh vlad leve sredine, do najvišjih voditeljev PSU. Zagrozili so z vladno krizo, če se ne bo spoštovalo načelo «omejeva-

nja večine», za tem načelom pa branili celovitost «dekreta» in koristi, ki stoje za njim.

Da ne gre za koristi delavcev, je jasno. Delavci terjajo novo gospodarsko politiko, za katero so reforme «pogoj» in ne «posledica». PSU trdi, namreč, da je za uresničenje reform potrebna gospodarska stabilizacija. Po meščansko seveda. Resnica pa je le, da je gospodarsko ravnotežje odvisno od reform, pobud na stanovanjskem področju, odpravi špekulacij z zazidalnimi zemljišči, sprostivijo finančne dinamike, ki so jo «pijavke» — tisočere bolniške blagajne, zavirale na zdravstvenem področju.

Predvsem pa je potrebna nova usmeritev potrošnje. Okrepitev življenjskih potreb, kot so velika socialna potrošnja (stanovanja, otroški vrtci, sanitarne naprave, zdrava prehrana, javni prevozi za vse, šola, telovadnice, biblioteke itd.), ne pa sektorialna meščanska potrošnja, ki jo predstavljata niz luksuznih predmetov in avtomobilski mit.

Spomenik partizanskim borcem devinsko-nabrežinske občine

Delni pogled na udeležence nedeljske spominske svečanosti v Nabrežini

V nedeljo, 25. oktobra, je bila v Nabrežini velika svečanost v počastitev spomina občanov, ki so padli v boju proti nacifašizmu. Odkrit je bil veličasten spomenik, ki je izraz neizmerne hvalež-

nosti tistim, ki so se žrtvovali v boju za svobodo in pravico, za mir in prijateljstvo med narodi. Poleg nabrežinskih občanov so se nedeljske svečanosti udeležili tudi številni okoličani, predvsem bivši partizani in svojci padlih. Tudi mladina je bila častno zastopana. Svečanosti so se udeležili tudi predstavniki oblasti, političnih strank in organizacij, predstavniki gen. konzulata S.F. R.J., ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij in Zveze borcev SR Slovenije. Predsednik vsedržavnega združenja ANPI poslanec Boldrini in senator Parri sta poslala solidarnostne brzojavke Spominsko ploščo na spomeniku je odkrila Rozalija Leban iz Slivnega, mati dveh padlih partizanov.

Na svečanosti so govorili: Ado Slavec, predsednik odbora za slavitev spomenika, Vittorio Caldi, župan Drago Legiša, bivši poveljnik garibaldinske divizije poslanec Mario Lizzero, bivši komandant IX. korpusa NOV Slovenije Jože Borštner, bivši partizan-invalid Armando Zerilli in poslanec Albin Škerk. Na svečanosti so sodelovali tudi pevci iz devinsko-nabrežinske občine in iz Križa ter nabrežinska godba. Danilo Turk, član Slovenskega gledališča in mala Patrizia Terčič iz Nabrežine sta recitirala priložnostne pesni. Spomenik je blagoslovil nabrežinski župnik.

(Na 3. strani lista objavljamo govor poslanca Albina Škerka.)

Priznanje Slovenskemu gledališču

Govor tov. Stanke Hrovatinove na seji pokrajinskega sveta v Trstu

Pokrajinski svet v Trstu je dne 22. t.m. izglasoval pristop k združenju «Stalno slovensko gledališče». Za pristop k temu združenju je glasovalo 19 svetovalcev, liberalci so se vzdržali glasovanja, fašisti pa so seveda glasovali proti.

Tržaška občina je že leta 1968 pristopila k združenju, pokrajina pa ni mogla pristopiti zaradi krize in komisarske uprave. Z izglasovanjem pristopa pokrajine k združenju «Stalno slovensko gledališče» so ustvarjeni pogoji za status «stalnega gledališča». Stališče komunistov glede tega vprašanja je znano. Vselej in na najrazličnejših mestih so se zavzemali za priznanje Slovenskega gledališča.

Na seji pokrajinskega sveta dne 22. t.m. je v imenu komunistične skupine govorila svetovalka Stanka Hrovatin. Iz njenega govora smo povzeli naslednje:

«Menim, da ni potrebno govoriti mnogo o vlogi, ki jo ima gledališče v kulturnem življenju katerega koli naroda, predvsem o vlogi gledališča reke narodnostne manjšine. Dejstvo, da se šele sedaj razpravlja o statusu Slovenskega gledališča, dokazuje, da so italijanske vlade, ki so si sledile od leta 1954 dalje, pokazale premalo demokratičnega čuta do slovenske manjšine in so pozabile na republiško ustavo. Stranke, ki so na oblasti, so do nedavnega nasprotovale pravicam Slovencev ali pa so bile indiferentne.

Vprašanje statusa Slovenskega gledališča rešujemo z veliko zamudo, mnoga vprašanja, od katerih je odvisen razvoj Slovencev v Italiji, pa še čakajo na rešitev.

Nekatere pravice, ki jih Slovenci imajo, so bile dosežene po težkih žrtvah v boju proti italijanskim in nemškim fašistom ter v povojnih demokratičnih bojih.

Na kratko bom opisala zgodovino Slovenskega gledališča v Trstu predvsem zato, da tudi s tega mesta v imenu skupine, kateri pripadam, izrazim priznanje temu gledališču, ki je nastalo in se je razvijalo v težkih pogojih, kakršnih verjetno ne pozna nobeno drugo gledališče v Evropi.

Družbeno življenje Slovencev v Trstu se je razvilo po letu 1860. Prva slovenska gledališka predstava je bila leta 1880 v gledališču «Fenice». Leta 1902 je bilo ustanovljeno slovensko Dramatično društvo. Leta 1904 se je to društvo vselilo v novo zgrajeni Narodni dom. Leta 1907 je bilo ustanovljeno pravo Slovensko gledališče in Narodni dom je postal najpomembnejše središče kulturnega življenja tržaških Slovencev. Fašisti so to središče uničili julija 1920. S tem zločinskim dejanjem so fašisti sprožili ofenzivo, ki je imela za cilj uničenje naroda, ki je majhen a dovolj močan, da je vzdržal

Po požigu Narodnega doma, je Slovensko gledališče nadaljevalo svojo dejavnost tako kot je moglo, ni imelo lastnega sedeža, leta 1926 pa je fašizem tako kot vsem slovenskim prosvetnim društvom in organizacijam onemogočil sleherni dejavnost. Leta 1927 je bilo razpuščeno tudi Slovensko gledališče v Gorici. Uničena so bila prosvetna društva, uničene knjižnice, čitalnice in šole, prepovedan slovenski tisk, zatrti slovenski denarni zavodi. Fašistična vlada je pregnala učitelje in druge državne nameščence. Sledile so aretacije, procesi pred posebnim fašističnim sodiščem, konfinacije, deportacije in uboji protifašistov.

Slovensko gledališče je bilo obnovljeno po osvoboditvi. Vrnili so se igralci, ki so mnogo pretrpeli v zaporih, izgnanstvu, v partizanskem

boju ali v koncentracijskih taboriščih. To gledališče je moralo mnogo let premagovati velike težave, ni imelo lastne strehe, izpostavljeno je bilo tudi fašističnim izgredom, nastopalo je na improviziranih odrih. Šele leta 1964 je dobilo svoj prvi sedež v Kulturnem domu. Navzlic temu pa je Slovensko gledališče vršilo in vrši nadvse pomembno, zgodovinsko poslanstvo.

Naša skupina glasuje za sklep o pristopu pokrajine k združenju «Stalno slovensko gledališče», poudarja pa, da morajo slovenski gledališčniki imeti pravico do svojega zastopstva v upravnem svetu Slovenskega gledališča. Ker so finančne razmere Slovenskega gledališča neugodne, želimo izvedeti, koliko bo pokrajina prispevala za njegovo vzdrževanje. Poudarjamo tudi, da v nobenem pogledu ne sme biti okrnjena avtonomija Slovenskega gledališča pri razvijanju njegove kulturne dejavnosti.

Srečanja s komunisti Slovenije

V okviru stikov med Zvezo komunistov Slovenije in Avtonomno tržaško federacijo KPI je prišlo v zadnjem času do pogostejših srečanj.

Pred kratkim je bil tajnik tržaške federacije KPI tovariš Cuffaro na obisku pri občinskem komiteju ZKS v Sežani. Po tem obisku je prišla v Trst študentska delegacija sežanskega komiteja Zveze komunistov Slovenije. Delegacija se je pogovarjala s člani vodstva tržaške federacije KPI. Na srečanju so se pogovarjali o delovanju obeh partijskih organizacij ter se dogovorili tudi o bodočih stikih, ki naj omogočijo bolj-

še poznavanje problematike bodisi na ravni tržaške federacije KPI kot na ravni osnovnih partijskih organizacij ZKS.

Dne 4. novembra bo odšla v Sežano delegacija tržaške federacije KPI, katero bo vodil tajnik Cuffaro, dne 9. novembra pa bo odšla v Sežano tudi delegacija sekcije KPI iz Opčin. Srečala se bo s sežansko organizacijo Zveze komunistov Slovenije. Predvidena so še druga srečanja. Trst bo obiskala tudi osnovna organizacija ZKS nekoga podjetja iz Izole. Delegacija bo gost sekcije v ladjedelnici Sv. Marka. Predstavniki te sekcije so bili že pred več meseci na obisku v Izoli.

Potrebna je splošna reforma zdravstvene službe

Vladni dekret ne more rešiti perečega vprašanja - Dežela nima konkretnega programa

Mnogo se govori in piše o reformi zdravstvene službe v Italiji. Tisti, ki proučujejo to pereče vprašanje soglasno ugotavljajo, da je reforma nujno potrebna. Vendar pa so zelo različna mnenja o tem, kakšna naj bo reforma, kako naj bi jo uresničili in kakšna naj bo zdravstvena služba, da bo najbolje ustrezala potrebam in zahtevam. Dejansko smo še daleč od enotnih pogledov in od konkretnih predlogov glede reforme.

Na pobudo deželnega komiteja KPI je bila pred kratkim v Trstu konferenca o tem aktualnem vprašanju. Med drugim je bilo na omenjeni konferenci poudarjeno: «Leta 1968 so v Italiji potrosili 1750 milijard lir za neustrezno zdravstveno službo. Iz leta v leto naraščajo stroški za to službo in čedalje večji je nered, čedalje slabši so pogoji.

Soglasno se poudarja: potrebne so spremembe. Toda kakšne naj bodo te spremembe? Jasno je, da je nujno potrebna temeljita sprememba celotnega ustroja zdravstvene službe. Reforma bo morala upoštevati obstoječo stvarnost, ritem življenja in dela, naglo se spreminjajoča okolja, pa tudi elemente, ki so še pred nedavnim bili nepoznani, okuženje ozračja, strupene pline, ki so posledica motorizacije, onesnaženje in okuženje voda itd.»

Na konferenci so govorili tudi o bolniških blagajnah. Med drugim tudi to-le:

«Ko govorimo o nujnosti reforme zdravstvene službe ne moremo mimo številnih ustanov, ki danes obstajajo in ki so poklicane, da vrše svoje poslanstvo. To so razne bolniške blagajne, za katere ni mogoče reči, da so v službi tistega, kateremu so namenjene. Preveč je teh blagajn, preveč sredstev je namenjenih uradovanju, premalo sredstev pa stvarnemu skrbstvu. Govor o vsem tem bi bil lahko zelo dolg in prikazal bi veliko vrzel, ki obstaja na tem področju.»

Poglavje zase je vprašanje bolnišnic. Vse bolnišnice so preobremenjene in mnogo je takih, ki niso ustrezno opremljene. Zaradi tega se dogaja, da je čestokrat tudi prizadevanje zdravnikov neučinkovito.

Prav tako je poglavje zase vprašanje zdravil. Znana stvar je, da je sorazmerno zelo malo sredstev na razpolago za znanstvene raziskave. Dočim gre do velike vsote za distribucijo zdravil.

Na omenjeni konferenci, ki jo je organiziral deželni komitej KPI v Trstu, je bilo med drugim poudarjeno tudi to, da je dosedanja usmeritev vlade glede reforme zdravstvene službe zaresena. To je pokazal tudi tako imenovani «dekretone». «Dekretone» predvideva nova in znatna nakazila bolniškim blagajnam za «sanacijo» poslovanja. Po drugi strani pa predvideva omejitve nakazil za splošno zdravstveno službo.

«Jasno je, tako je bilo poudarjeno na konferenci, da se na tak način ne more premostiti obstoječih težav, da ni mogoče pristopiti k radikalnemu izboljševanju zdravniške službe. Z uveljavitvijo tako imenovanega «dekretone» se zdravstvena služba ne more premakniti iz sedanjega položaja. Komunisti predlagajo med drugim ustanovitev državnih farmacevtskih podjetij, ki naj bi omogočila cenejšo proizvodnjo in dobavo zdravil.»

Na konferenci so govorili tudi o vlogi, ki bi jo morala imeti dežela pri reformi zdravstvene službe. Dežela je dala na razpolago dve milijardi lir za zdravstveno službo. Ta znesek pa v nobenem primeru ne more zadostiti obstoječim potrebam. Eden izmed deželnih svetovalcev je med drugim podčrtal, da dežela sploh še ni pristopila k programu, ki bi načel reševanje vprašanja bolnišnic. Čista resnica je, da zdravstvena služba dobesedno živi v «poslovanju» bolnišnic v raznih središčih Furlanije - Julijske krajine.

Do tu nekaj drobtin o tem, kar je bilo predmet razprave na deželni konferenci. Ponavljamo: le nekaj drobtin, saj tako pomembnega vprašanja res ni mogoče temeljito obdelati na konferenci, ne zajeti vsega, kar je

potrebno, v enem samem stavku.

Poglavje zase je vprašanje zdravniške oskrbe na podeželju. Vsakdo, ki se kolikor mogoče spozna na razmere, ki v tem pogledu vladajo na podeželju, ve, da če je položaj v mestu neugoden, je skrajno neugoden na podeželju.

Na tem mestu se bomo omejili samo na eno poglavje, na specialne zdravniške preglede. Bolnik s podeželja mora, kot je znano, najprej stopiti do svojega «generičnega» zdravnika. Ta mu da napotnico — če je to potrebno — za specialni pregled. Zdravnik - specialist seveda ordinira v mestu. Bolnik mora torej v mesto. Toda skoraj nikoli ne pride na vrsto že isti dan. Včasih je treba čakati na sprejem pri specialistu več tednov, celo več mesecev. Bolnik je z več stra-

Hodnik v tržaški bolnišnici spremenjen v bolniško «sobo»

ni oškodovan. Predvsem se mu bolezen zastara in čisto poslabša; dalje utrpi potne stroške, katerih mu bolniške blagajne ne povrne. Vsled tega se čestokrat dogaja, da se bolnik, ki je zavarovan in ima torej pravico do brezplačnega zdravljenja in do brezplačnih zdravil, zato da se izogne številnim nevšečnostim,

napoti kot «privatist» k zdravniku - specialistu in seveda plača ordinacijo, plača tudi zdravila.

Navedli smo le nekaj primerov, s katerimi bi pa lahko nadaljevali. Toda že to, kar smo navedli zelo zgornjo potrjuje, kako je vprašanje splošne zdravstvene službe pereče in kako nujna je reforma.

Na pobudo uredništva DELA

Pogovor o zakonskem osnutku za pravno zaščito slovenske manjšine v Furlaniji-Juljski krajini

Nadaljujemo pogovor o zakonskem osnutku za pravno zaščito slovenske narodne manjšine v Furlaniji - Julijski krajini. V prejšnji številki lista smo objavili pogovor «ob okrogli mizi», ki ga je priredilo uredništvo našega glasila. Objavili smo, kar so o omenjenem zakonskem osnutku izjavili Boris Race, Ubald Vrabec, Vladimir Vremec, Dušan Lovriha in Dolfi Wilhelm. Danes objavljamo zapis o tem, kar so v zvezi s tem vprašanjem izjavili še drugi. Pogovor o tem izredno pomembnem vprašanju bomo nadaljevali tudi v prihodnjih številkah.

Vprašanje priimkov

Srečali smo se v tovarišem Josipom Badaličem s Proseka. (Tovariš V Badalič je občinski svetovalec KPI v Trstu). Tudi z njim smo se pogovarjali o zakonskem osnutku za pravno zaščito Slovencev.

Ker je tovariš Badalič eden izmed tistih, ki se je že pred več leti odločno zavzel za vrnitev prvotnega priimka — in je torej zavrnil popačeni priimek — je pogovor stekel prav o zadevi priimkov. Med drugim je poudaril naslednje:

«Vprašanje priimkov zelo zanima naše napredne ljudi, ki žele, da bi bilo enkrat za vselej konec zapostavljanja, da bi bil za vselej odstranjen pečat, ki ga je vsilil fašizem. Podrobneje bi morali opisati postopek za doseg vrnitve pristnega priimka. Pri tem se ne bi smeli zanašati na novi zakon. Vrnitev prvotne oblike priimka je mogoče doseči tudi sedaj, četudi je postopek zapleten in četudi se pravice deli po mačehovsko. Tudi zato se pri nekaterih pojavlja malodušje. Potrebno je, da se zavzamemo za odpravo vseh nevšečnosti.

Tržaški federaciji KP in drugim naprednim političnim strankam ter nekaterim manjšinskim organizacijam v Trstu je bilo

svoječas poslano zadevno priporočilo.

Zato lahko rečem, da z navdušenjem pozdravljamo pobudo komunističnega senatorja tovariša Seme. Hvaležni smo tudi poslanca tovariša Škerku in vsem ostalim komunističnim parlamentarcem, ki so podpisali predlog zakona za pravno priznanje pravic Slovencev, kakor tudi vsem, ki so kakor koli pripomogli k temu. Vendar pa poudarjam, da je potrebno podvzeti ustrezne korake za uresničitev predloga. Vsakomur, ki se strinja s tem, da se problemi Slovencev rešijo, bi priporočil, naj ne stoji ob strani, naj opusti morebitne kritike in naj konkretno podpre akcijo.»

Tovariš Badalič se je dotaknil še drugih vprašanj. Poudaril je: «Nekaterim drugim problemom, bi morali posvečati več pozornosti. Po vaseh se premalo skrbi za enakopravnost slovenskega življenja v odnosu do oblasti. Konkretno bi se morali držati načela, naj Slovenec naslavlja vloge na razna oblastva v slovenščini (Recimo prošnje za propustnice ipd.). Tudi na raznih sestankih bi morali o teh vprašanjih razpravljati.»

Konkretna zaščita

Pogovarjali smo se z g. S. Pertotom. (G. Pertot nas je prosil, naj ne navedemo njegovega imena. Ustregli smo njegovi želji, čeravno je s tem nekoliko zmanjšana teža vsebine pogovora.) G. Pertot je o zakonskem osnutku povedal naslednje:

«Pobuda vaših senatorjev in poslancev je hvale vredna. Sicer pa je vsaka pobuda, ki stremi za tem, da se uredi status Slovencev v zamejstvu, hvale vredna.

Poznam osnutek zakona za pravno zaščito Slovencev, ki je bil predložen v obeh zbornicah rimskega parlamenta. Celotno besedilo je v nadaljevanjih objavil Primorski dnevnik.

Z utemeljitvijo se v glavnem strinjam, vendar pa menim, da bi lahko bilo v njej še marsikaj zapisano. Ker je utemeljitev namenjena predvsem tistim, ki bodo o osnutku razpravljali — če bo sploh prišel na dnevni red — in ker iz lastnih izkušenj vem, da so pripadniki večinskega naroda zelo slabo poučeni o naši stvarnosti, bi morala biti podkrepljena z bogatejšo dokumentacijo. Avtorji 'utemeljitve' in zakonskega osnutka sploh bi bili morali bolj smelo poseči po delih, ki so bila znanstveno obdelana. In teh znanstveno obdelanih del ne manjka.

Glede osnutka kot takega bi si dovolil pripomniti naslednje: 'Popolna enakopravnost pravic italijanskih državljanov slovenskega jezika' ne pove dovolj. V tem soglašam z besedami, ki jih je izrekel Ubald Vrabec, ko je govoril ob 'okrogli mizi' in kar ste objavili v prejšnji številki Dela. Z 'enakopravnostjo' se bomo ravno tako utopili v morju večine, čeravno morda nekoliko počasneje. Potrebna je konkretna zaščita.

Z zakonom je treba zaščititi 'etnične značilnosti občin ali delov občin, ambientalne značilnosti', tako je zapisano v osnutku zakona. Toda ni jasno povedano, kakšne so te 'značilnosti'. Mene kot člana slovenske narodnostne skupnosti le deloma zanima zaščita folklorne, flore in favne, resno pa me zanima zaščita naše bitnosti na zemlji, ki je prepojena z znojem naših prednikov in tudi s krvjo borcev za narodno osvoboditev!

Na žalost se 'značilnost' te zemlje zelo naglo spreminja. Naše podeželje zelo naglo spreminja svoje lice in svoje značilnosti. Predmestja Trsta in Gorice, ki so še pred nekaj desetletji bila popolnoma slovenska, so se že 'utopila v morju večinskega naroda'. Kakšne spremembe so v zadnjem desetletju nastale v naši devinsko - nabrežinski občini! Tu smo že manjšina in če bo

šlo tako naprej, bomo čez dobro desetletje v krajih, ki so bili nekoč popolnoma slovenski, postali neznatna manjšina, ki ne bo nič več pomenila pa četudi bo z zakonom zaščiten!

Omenil sem primer devinsko - nabrežinske občine, toda lahko bi navedel tudi primer sosednje, t.j. zgonske občine. Tržaška gospoda sili v to občino. Sredi kraške gmajne nastajajo razkošne vile. Tuja gospoda se je vse lila v te hiše in sprejema stalno bivališče v zgonski občini. Toda podobno se dogaja tudi v repentabrski občini, da o dolinski občini, ki je praktično izgubila vso obdelovalno zemljo, sploh ne govorim.

Rekli mi boste, da sem konservativec, da nasprotujem sodobnosti. Morda to tudi do neke mere drži. Toda če govorim tako, govorim zato, ker sem zaskrbljen!

V anketi o usodi slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, ki je bila objavljena v ljubljanski reviji Sodobnost (to je v pogovoru 'ob okrogli mizi' citiral tudi Boris Race) je znani slovenski znanstvenik dr. Lavo Čermelj zapisal tudi naslednje:

Nevarnost asimilacije

'Bolj nevarna kot individualna asimilacija se mi zdi teritorialna asimilacija, ki, žal, stalno napreduje. Z dolgim vencem naselij, ki segajo od Miljskega zaliva do Sosljana (in jaz dodajam: do Stivana!), so močno zrahljali nekdanj kompaktno slovensko ozemlje. Industrijsko področje v Zavrliah se je močno zajedlo v zaledje in potisnilo Slovence daleč nazaj. Tudi turistična mreža je storila svoje...'

Omenil sem 'asimilacijo' in se pri tem sklicujem na besede dr. Čermelja. To sem storil zato, da podkrepim nujnost, da se to

(Nadaljevanje na 4. strani)

Zapis:

MIRKO KAPELJ

Na nedeljski svečanosti v Nabrežini

Govor poslanca Albina Škerka

Slavnostni govor na veliki manifestaciji, ki je bila v nedeljo v Nabrežini, je imel poslanec Albin Škerk. Govor objavljamo v nekoliko skrajšani obliki.

Dragi tovariši, prijatelji, svojci padlih!

Stejem si v veliko čast, da sem bil od odbora za postavitve spomenika padlim v boju proti nacifašizmu določen, da spregovorim na današnji slovesnosti.

Mi, ki smo prežeti z ideali NOB in ki smo preživeli strašno vojno vihro, nismo mogli lepše proslaviti 25-letnico osvoboditve. Danes je za nas vse največji povojni praznik.

Kljub velikim težavam se je končno uresničil naš dolgoletni sen. S to pobudo se z največjo hvaležnostjo vsaj deloma oddolgujemo tistim, ki so padli v boju proti nacifašizmu.

Nabrežinski kamnarji, katerih dela so poznana po vsem svetu, so izklesali spomenik, ki krasi nabrežinski trg. Ta spomenik je v ponos domačinom in vsem, ki so pripomogli k njegovi postavitvi.

Kmalu po osvoboditvi smo začeli razmišljati o postavitvi spomenika borcem, ki so padli v junaškem boju. O tem vprašanju smo govorili na mnogih sestankih. Imenovani so bili odbori, ki so začeli nabirati prispevke za spomenik. Na žalost smo naleteli na razne težave, ki so nas prisilile k odlašanju in k čakalju na boljše razmere.

Delež naših občanov v NOB

Pred nekaj leti smo ponovno pristopili k pripravam. Imenovan je bil pripravljalni odbor za postavitev spomenika. V ta odbor so vstopili predstavniki partizanske zveze, predstavniki različnih političnih strank in predstavnik občinske uprave. Domačini so pozdravili to pobudo, kar je opogumilo člane odbora. Danes se ta odbor z največjim zadoščenjem predstavlja občinstvu ter mu izroča v varstvo ta veličasten spomenik, ki priča o junaštvu naših borcev in ki naj bo obenem tudi opomin vsem onim, ki bi nas hoteli ponovno potlačiti ter nam odvzeti pridobitve osvobodilnega boja.

To pobudo so podprli razni sloji prebivalstva obeh narodnosti. To je nedvomno izredno pomembno dejanje, ki dokazuje, da so ideali osvobodilnega boja in protifašističnega odpornišтва globoko zakoreninjani v srcih tukajšnjega ljudstva.

Ko je bila gradnja spomenika že v teku smo se odločili, da ponovno zberemo podatke o vseh žrtvah, ki so jih utrpeli naši občani v osvobodilnem boju. Odločili smo se za objavo brošure, ki naj bo obenem tudi prispevek k zgodovini teh krajev. S tem delom, za katerega je bil zadolžen posebni odbor, ki je častno opravil svojo nalogo, smo prišli do težkega obračuna. Delež naših občanov v osvobodilnem boju je ogromen. 305 naših domačinov se je prostovoljno pridružilo partizanski vojski. V boju je padel 101 občan. V Nemčijo je bilo odpeljanih 425 občanov. 12 jih je bilo umorjenih v zloglasnih nacističnih taboriščih. Na terenu delalo 193 aktivistov Mavhinje, Medja vas, Cerovlje in Vižovlje so bile požgane, ljudje izgnani. Kljub težkim preizkušnjam so naši ljudje podpirali partizansko vojsko. V eni sami akciji spomladi 1944 so v nabre-

žinskem okraju vpisali 600.000 lir «posojila svobode», kar je bilo v takratnih razmerah izredno veliko.

Če upoštevamo ta velik doprinos našega ljudstva (leta 1944 je devinsko - nabrežinska občina imela 4679 prebivalcev), menim, da ima ta občina pravico in dolžnost zahtevati od italijanske vlade zaslužen odlikovanje, zlato medaljo za zasluge v osvobodilnem boju.

Pobudniki protifašističnega gibanja

Naši občani, predvsem delavci nabrežinskih kamnolomov, Slovenci in Italijani, so izkazali svojo borbenost in delavsko zavest že davno prej. Tradicije tukajšnjega delavskega gibanja segajo v drugo polovico prejšnjega stoletja. Nabrežinski kamnarji so ustanovili svojo prvo strokovno zvezo že leta 1890. Organizirani delavci so se uspešno borili proti izkoriščanju, za skrajšanje delovnega časa in za izboljšanje življenjskih pogojev. Do prve svetovne vojne, t.j. v času, ko je bila Nabrežina največje kamnarsko industrijsko središče, v katerem je bilo zaposlenih nad 3.000 delavcev, so bile številne stavke. Najdaljša stavka je bila leta 1904 in je trajala 136 dni. Tudi politično delo levičarskih strank je takrat doseglo pomemben razmah. Med naividejše organizatorje in voditelje delavskih bojev v tistih časih spada sedaj že pokojni tovariš Josip Marizza.

V raznih publikacijah beremo o junaških dejanjih pionirjev našega protifašističnega gibanja. Tovariši niso klonili niti pred zloglasnim posebnim fašističnim sodiščem. O tem priča tudi dokumentacija, ki je objavljena v knjigi «Aula IV». Med naše prvoborce spadajo tovariš Stefan Leban, oče dveh padlih partizanov, tovariš Burgher, ki je padel v NOB, tovariš Srečko Colja in njegov oče Aloiz, ki so ga nacisti sežgali v tržaški Rižarni, tovariš Ferdinand Rukin, pokojni tovariš Arturo Gratton, pokojni Josip Gruden, Leopold Caharija, edini španski borec iz naše občine, ki sedaj živi v Kopru in še mnogi drugi. Ti tovariši so bili prvi pobudniki partizanskega gibanja pri nas in so nam pokazali pot bratstva in enotnosti med Slovenci in Italijani. To pot so ubrali naši partizani, ki so se

skupaj z garibaldinci borili proti okupatorju in njegovim hlapcem. Po tej protifašistični poti moramo nadaljevati tudi v današnjem boju za srečnejše življenje in za dosego pravic, ki nam pripadajo.

Ceravno smo pred 25. leti premagali fašizem, njegove korenine niso še popolnoma strte. Vzemi- rjajo nas fašistične provokacije, ki se še vedno ponavljajo. Fašistične tolpe oskrunjuje spomenike, se zaganjajo proti dvojezičnim napisom. V zadnjem času se ta ogabna početja celo množijo. Še pred dobrim tednom so «neznanci» izkazali svoje «junaštvo» nad spomenikom padlim v sosednji občini, pomazali so tudi dvojezične napise.

Proti temu početju fašistov, ki globoko žali naša čustva, najodločnejše protestiramo ter zahtevamo, naj oblasti izsledijo krivce ter jih kaznujejo. Če tega oblasti ne bodo storile, bomo prisiljeni mi obračunati s fašističnimi podležji!

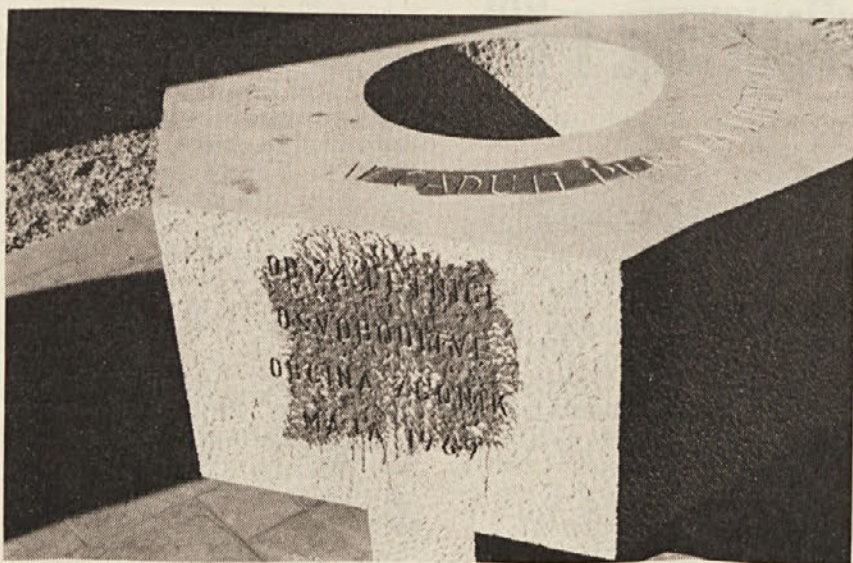
Z velikimi žrtvami, ki sem jih le bežno omenil, smo si priborili svobodo in pravice, ki grede od šol v materinem jeziku do rabe dvojezičnosti v podeželskih občinah in do nekaterih dvojezičnih napisov v naših vaseh. To pa nas ne more zadovoljiti in je daleč od tega, kar zahtevamo in kar nam pripada tudi na osnovi demokratične republiške ustave in določil mednarodnih dogovorov. Skrajni čas je, da demokratična Italija, v kateri živimo kot narodnostna skupnost, z zakonom prizna vse pravice, ki nam pripadajo.

Iz izkušenj vemo, da bo pot, ki jo bomo morali prehoditi za dosego zaželenega cilja, dolga in da bo zahtevala od nas še mnogo naporov. Vsled tega je nujno, da še bolj kot doslej strnemo protifašistične in napredne vrste, kajti samo v tem je jamstvo, da bomo prišli do cilja.

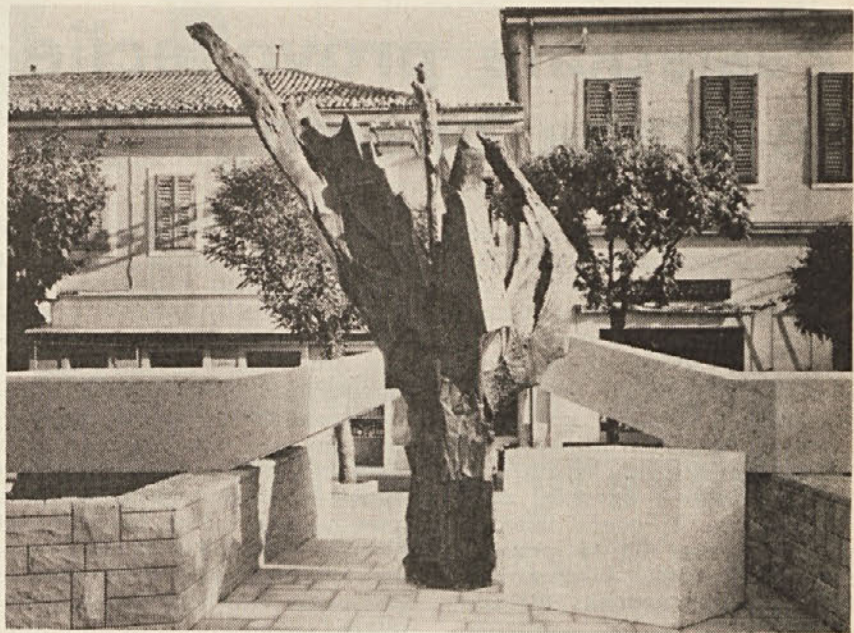
V duhu prijateljstva in miru med narodi, hrepenenja po svobodi in pravici, izročamo ljudstvu ta veličasten spomenik, ki naj spominja tudi naše potomce na žrtve in na Kalvarijo tistih, katerim je postavljen.

Sovražniki svobode in miru so vedno na delu. Prav isti so tudi sovražniki naše narodnostne skupnosti. Zato bodimo vedno zvesti čuvarji miru in bratstva med narodi ter vseh pridobitev junaške NOB.

Oskrunjen spomenik v Zgoniku

Oskrunjen partizanski spomenik v Zgoniku. Vsa demokratična javnost je odločno obsodila podlo dejanje fašistov. Občinski svet v Zgoniku je soglasno izrekel protest ter zahteval od pristojne oblasti, naj izsledijo krivce ter njih strogo kaznovanje. Poslanec Škerk in senator Sema sta naslovila na ministra za notranje zadeve vprašanje, v katerem zahtevata ukrepe proti tistim, ki oskrunjujejo spomenike padlim za svobodo. Tudi v deželnem svetu in v tržaškem občinskem svetu so komuni-

«Po umetniški zamisli arhitekta Darija Jagodica, spomenik simbolizira fašistično tlačenje, kateremu napravi konec oborožena ljudska vstaja. Veliki ploščati kamni pomenijo pritisk. Bronasta plamenica, ki je delo akademskega kiparja Stojana Batiča iz Ljubljane, izrazito predstavlja upor in revolucijo primorskega ljudstva.» (Iz govora poslanca Škerka na nedeljski svečanosti)

Spomini na strašna leta nacifašistične okupacije

Štiri vasi v plamenih

Boj za svobodo je terjal izredno velike žrtve. Naše ljudstvo je skoraj stoo- stotno sodelovalo v tem boju. Okupator je besnel. Mnogo vasi je požgal, ljudi odvedel v ječe, v zloglasna taborišča smrti ali na prisilno delo v Nemčijo. Tudi devinsko - nabrežinska občina je bila hudo prizadeta. Štiri vasi te občine so bile požgane. Ob desetletnici osvoboditve je bil v Delu objavljen zapis o tragičnih dogodkih. Iz tega za- pisa povzemamo naslednje:

Tisti, ki smo bili neposredno v vojni vihri in smo v njej sodelovali, se staramo, ne smejo in ne morejo se pa starati naši spomini na vse, kar smo doživeli v vojnih letih. Ne morda zato, ker hočemo biti maščevalni, marveč šamo zato, ker nečemo več pretrpeti, kar smo pretrpeli, ker nečemo, da bi naše ljudstvo ponovno doživelo iste grozote in strahote kot pred tolikimi leti.

Zato se spominjamo vojne in naših žrtev. Hočemo, da postanejo naše žrtve opomin vsem, ki bi radi sprožili novo klanje, ki bi radi spravili na noge fašistične izrodke. Spominjamo se žrtev tudi zato, ker niso še doseženi vsi cilji osvobodilnega boja in ker so pridobitve težkega in krvavega boja često v hudi nevarnosti.

V tem smislu hočemo, da ne bi naši ljudje pozabili, kako so bile 16. avgusta 1944 požgane Mavhinje, Cerovlje, Vižovlje in Medja vas. Hočemo tudi seznaniti naš naraščaj s tragičnimi dejstvi, da bo vedel koliko je bilo žrtev zato da se mu zagotovijo boljši pogoji življenja.

16. avgusta 1944 zgodaj v jutro so pridrvele v Mavhinje, Cerovlje, Vižovlje in Medjo vas nacistične horde skupaj s svojimi fašističnimi in belogardističnimi hlapci. Vasi so bile obkoljene. Ko je bila ta «prva operacija» proti neoboroženemu prebivalstvu izvršena, so Nemci začeli vdirati v hiše in poditi ljudi na vaške trge. Vaščanom niso pustili vzeti s seboj ničesar. Zganjali so skupaj tudi živino in se je polastili. Le tu pa tam so kakemu kmetu pustili kakšno govedo ali drobnico. Potem ko so bili vaščani zbrani so jih odvedli v Sestlan.

Hiše v omenjenih vaseh so medtem zagorele. V hipu o bile vse štiri vasi v plamenih. V Mavhinjah so Nemci pustili le par hiš, v Cerovljah so pustili 4, v Medji vasi 2 in v Vižovljah tudi 2.

Da bi dokončali svoj ostudni posel so Nemci februarja 1945 pobrali vse preostale moške v štirih vaseh in jih odvedli v Nemčijo. Tako so izvajali svoj «novi red».

Poudariti pa je treba, da se tega posla 16. avgusta 1944 in februarja 1945 niso lotili le Nemci in italijanski fašisti marveč tudi poturice slovenskega porekla, izdajalci in rablji lastnega naroda, tako imenovani «domobranci», ki so bili branitelji tretjega reicha ne pa branitelji naših domov, kot so skušali prikazovati.

Ko že pišemo o teh štirih vaseh, naj povemo, kaj vse so dale v boju proti fašizmu in nacizmu ter za osvoboditev. Razen tega da so bile popolnoma požgane, so stoo- stotno pomagale osvobodilnemu gibanju, podpirale partizansko vojsko.

Iz Mavhinj je bilo 23 partizanov, 9 jih je padlo v boju proti sovražniku našega naroda. Nemci so odvedli v internacijo 18 vaščanov, od katerih je eden umrl v internaciji, 2 pa sta zaradi prenehanja trpljenja umrli kmalu po vrnitvi iz Nemčije.

Iz Cerovlj je bilo 12 domačinov v partizanih, v internaciji jih je bilo okrog 20. Eden je padel v partizanih, eden je umrl po vrnitvi iz Nemčije.

Iz Medje vasi je bilo 5 vaščanov v partizanih in 2 sta padla. En vaščan je bil sežgan v tržaški Rižarni. Interniranih je bilo 28 vaščanov.

Iz Vižovelj je bilo 8 domačinov v partizanih, od katerih so 4 padli. Interniranih je bilo 8 vaščanov.

Te številke ne povedo mnogo, če ne povemo, da so omenjene vasi majhne. Naše ljudstvo je torej veliko dalo v osvobodilnem boju. Zato bi bilo nedopustno, če bi na te žrtve pozabili. Junaštvo našega ljudstva za časa osvobodilnega boja nam mora biti v spodbudo za nadaljevanje naporov v boju za pravice.

Požgane vasi v devinsko-nabrežinski občini so živa priča tistega, kar se je zgodilo. Morajo biti tudi živa priča tistega, kar bi se lahko še ponovilo, če bi se uresničile sanje imperialistov. Da se ne povrnejo tisti časi moramo skrbeti vsi brez izjeme!

Fašistične provokacije je treba onemogočiti!

Dobri odnosi med Italijo in Jugoslavijo, intenzivnost obmejnega prometa, povečanje gospodarskih in kulturnih izmenjav, politični stiki na vsedržavni in krajevni ravni so velikega pomena za narode obeh držav in koristijo tudi izboljšanju ozračja v Evropi in stvari miru v svetu.

Posebno pozitivno učinkujejo dobri meddržavni odnosi na naše kraje, kjer prebiva slovenska narodna manjšina. Ti odnosi imajo pomembno vlogo tudi v prizadevanjih za ustvaritev pogojev, ki so nujni za doseg pravic Slovencev v naši deželi.

Seveda, novo ozračje ni vsem pogodu. Očitno je tudi, da ni vsem pogodu napovedani obisk predsednika Tita v Italiji.

Zadnje čase so tukajšnji desničarski krogi sprožili val šovinističnih akcij, povzročili so raznovrstne izgrede, priredili vrsto izzivalnih manifestacij. Vse to, če že ne s privoljenjem oblasti, vsaj in prav gotovo po tolerantnem zadržanju, oziroma «pred nosom» oblasti.

Ena in sicer najbolj kričeča izmed izzivalnih manifestacij je bil shod «arditov» na tržaškem glavnem trgu. Tega shoda so se udeležile tudi vidne osebnosti in oblasti, med katerimi je bil tudi tržaški župan. Po «uradnih» govorih na glavnem mestnem trgu sta si skupini pobalino in starih «arditov» — očitno prežetih z domotožjem po nekdanjih časih — izmenjali fašistični pozdrav. Prepevajoč fašistične pesmi so se nato napotili na grič Sv. Justa. Vse to se je zgodilo ne da bi policijska oblast — ki je po vsej državi tako malo tolerantna, ko gre za spontane manifestacije študentov in delavcev — preprečila ali vsaj ustavila izzivalni pohod in prepovedala apološko fašizma. Ni nam znano, da bi katerega izmed fašistov policija pridržala ali opozorila. Ni nam znano, da bi katerega izmed vidnih osebnosti, ki se včasih «ponaša» s tem, da je sodelovala z odporniškimi gibanjem, obsodila to podlo početje. Tudi nam ni znano, da bi kako drugače nastopile ostale prisotne oblasti, ki pa običajno tako trmasto preprečujejo druge shode in manifestacije na Trgu Unità, očitno iz bojznosti, da bi se tam govorilo tudi slovensko.

Nestrpno pričakujemo odgovor tržaškega župana na zadevno vprašanje. Prav tako nestrpno pričakujemo tudi odgovor ministra, na katerega so komunisti naslovili vprašanje.

K podžiganju šovinizma in nestrpnosti nedvomno pripomorejo tudi razni letaki in plakati, ki so se zadnje čase pojavili v Trstu in ki nosijo podpise organizacij (kakršna je npr. «Lega Nazionale») in onega Bartolija, ki je bil svojčas tržaški župan sedaj pa je predsednik Tržaškega Lloydja. (Pri tem se nam zdi umestno podčrtati, da Bartoli pripada demokristjanski stranki in da bi ta — če res hoče biti dosledna ter zvesta gotovim izjavam svojih vidnih prvakov — morala takega človeka odstraniti s tako važnega položaja.)

Takim organizacijam kot je «Lega Nazionale», zavetišče desničarskih skrajnežev, katerih edini namen je še ta, da podžigajo nestrpnost, bi morali odreči podporo iz javnih sredstev.

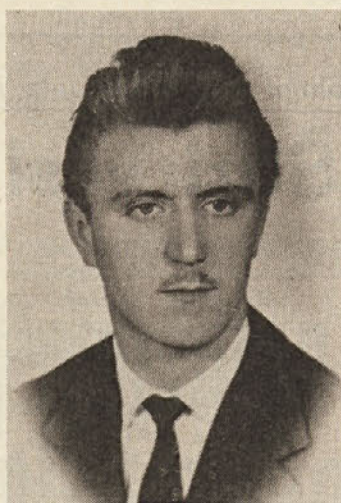
V okvir desničarske kampanje — ki pa sicer nima onega odziva kot ga je imela v preteklosti — spada tudi oskrnitev partizanjskega spomenika v Zgoniku in prepleskanje slovenskih napisov v tej občini.

Seveda so vse navedene in še dru-

ge akcije desničarskih skrajnežev le krčevito premetavanje gadov pred zadnjimi zdihljaji. Kljub temu pa demokratična javnost ne sme podcenjevati teh dogodkov, niti ne sme stati ob strani ter mirno gledati. Antifašisti — zlasti pa napredna mladina — se morajo zavedati, da je z budnostjo, stalno pripravljenostjo in z odločnim nastopom vseh ter z zahtevo po spoštovanju ustave in demokracije mogoča krepitev mirnega sožitja, bratstva med Slovenci in Italijani in da je mogoče poraziti občasne šovinistične izbruhe ter uveljaviti ideale odporiškega gibanja.

JELKA GERBEC

V spomin

Tovariši iz Lonjerja se spominjajo dveh vaščanov, ki sta jih prerano zapustila. Mario Čok (zgornja slika) je tragično preminil v prometni nesreči, Milan Kjuder (spodnja slika) pa je podlegel hudi bolezni.

V počastitev pomna pokojnih vaščanov Maria Čoka in Milana Kjudra daruje sekcija komunistov iz Lonjerja 3.000 lir za «Delo».

Pomen kampanje za včlanjevanje v KPI

Začela se je kampanja za včlanjevanje v KPI in za obnavljanje članskih izkaznic za leto 1971. Večina članov običajno obnovi izkaznice že prve dni novembra in s tem proslavi obletnico prve socialistične revolucije.

Kaj pravzaprav hoče doseči partija ko obnavlja izkaznice in sprejema nove člane? Saj to je čisto navadna birokratska zadeva. Taka in podobna vprašanja postavljajo včasih ljudje, ki ne poznajo življenja in delovanja partije. In prav zato včasih tudi nekateri tovariši podcenjujejo politični pomen, ki ga ima prav včlanjevanje.

Komunistična partija deluje drugače kot druge politične stranke. V komunistični partiji se članske izkaznice obnavljajo vsako leto. Na ta način partija obnavlja in utrjuje vezi z vsemi svojimi člani, tudi s takimi, ki se običajno ne udeležujejo sestankov in drugih aktivnosti.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE
V TRSTU

Kulturni dom
V soboto, 31. oktobra ob 21.
uri in v nedeljo, 1. novembra
ob 17. uri

GOSTOVANJE OPERE
NARODNEGA KAZALISTA
«IVAN ZAJC» Z REKE

**NIKOLA ŠUBIĆ
ZRINJSKI**

opera v treh dejanjih (7 slik)

Po drami
TEODORA KOERNERA
Libreto napisal
HUGO BADALIC

Glasba:
IVAN ZAJC

Dirigent:
VLADIMIR BENIC

Scenograf:
A. AUGUSTINČIĆ

Kostumograf:
LJ. WAGNER

Režija:
VLADIMIR RUDŽAK
kot gost

ABONENTI SLOVENSKEGA
GLEDALIŠČA IMAJO 50%
POPUSTA

Franjo Kodrič

Preteklo soboto je umrl tovariš Franjo Kodrič. Umrl je človek, ki je bil kljub svoji izredni skromnosti poznan in cenjen ne le v Trstu temveč v vsej deželi.

Pokojni tovariš je bil poznan kot zaveden Slovenec, neupogljiv protifašist in demokrat; poznan je bil tudi kot skrben gospodarstvenik, kmetovalec in pobudnik enotne kmečke organizacije.

Še pred nekaj leti smo tovariša Franja Kodriča srečavali na številnih prireditvah v Kulturnem domu. Obiskoval je gledališke predstave pa tudi koncerte in predavanja.

Tovariša Franja Kodriča bomo ohranili v lepem spominu!

Uredništvo Dela izreka žalujoči družini globoko sožalje.

V počastitev spomina pokojnega Franja Kodriča daruje Jelka Gerbec in družina 3.000 lir za komunistični tisk.

V počastitev spomina pokojnega Franja Kodriča daruje tov. Adalgisa Biekar 1.000 lir za «Delo».

Antonija Cesar daruje 500 lir za sklad Dela.

Napovedana preureditev družb PIN povzročila veliko zaskrbljenost

Preprečiti je treba novo krivico in gospodarsko škodo Trstu

Napovedana preureditev podržavljenih pomorskih družb PIN je povzročila v tržaških gospodarskih in političnih krogih veliko zaskrbljenost. Še posebno so zaskrbljeni uslužbenci Tržaškega Lloydja, ki vidijo v tej preureditvi tudi veliko nevarnost za skrčenje števila uslužbencev ter za ohromitev te velike tržaške pomorske družbe, čeprav so njene ladje dejansko v večini v Genovi in drugih italijanskih pristaniščih.

Toda napovedana preureditev bi zelo škodovala tržaškemu gospodarstvu, ki je pričakovalo, da bodo vlada in pristojne pomorske ustanove podržavljenih družb, po tolikih zahtevah in potrebah Trsta okrepili

le tržaško pristanišče z novimi programi, ne pa odvzele Trstu še tistih nekaj potniških in trgovskih prog, ki jih ima, kot predvideva preureditev pomorskih družb PIN.

Kot vsa povojna leta torej tudi tokrat naj bi Trst ponovno plačal davek zgrešene gospodarske politike vlade. Glede tega vprašanja so sicer že posredovale v Rimu deželna uprava, občina in stranke leve sredine. Toda izkušnje nas učijo, da so ta posredovanja vedno v okviru podrejenosti tukajšnjega levega centra, odločitvam v Rimu. Naj se spomnimo samo skrčenja ladjedelske industrije in v tej zvezi znamenitih sklepov mednarodnega odbora za gospodarsko načrtovanje CIPE oktobra leta 1966, s katerimi je bilo uničeno največje tržaško industrijsko podjetje, ladjedelnica Sv. Marka.

Razumljivo je torej, da bi kateri koli ukrep, ki bi zmanjšal še itak pičlo število pomorskih prog tržaškega pristanišča, hudo prizadel celotno tržaško gospodarstvo, ki si je obetalo, da bodo rimske oblasti poskrbele vsaj za okrepitev pristaniških in pomorskih dejavnosti v našem mestu potem ko so nam uničile najvažnejšo industrijo, ladjedelstvo.

Vlada levega centra torej hoče še enkrat prizadeti Trst. Federalni odbor KPI in izvoljeni komunistični predstavniki so odločno zahtevali pri vladi in drugih pristojnih organih, da je treba preprečiti novo krivico in gospodarsko škodo Trstu. Izvršni odbor tržaške federacije KPI je to vprašanje temeljito proučil in ugotovil, da bi ukrepi, ki se sedaj kažejo na obzorju in grozijo tržaški pristaniški dejavnosti, zelo skrčili raven zaposlitve v Trstu, če bi se uresničili. Toda te ukrepe vlada pripravlja že mnogo let in je zato krivda tudi tržaških krajevnih političnih sil, Kršćanske demokracije in ostalih strank leve sredine, ki so se načrte vedo že dlje časa, a so se zbudile sedaj, ko je morda že prepozno, kot so to storile v pogledu ladjedelnice Sv. Marka. Zato danes ni časa za lepe govore in potovanja v Rim prvakov leve sredine, marveč je treba enotno nastopiti na vseh ravneh, da se reši Trstu vsaj pomorsko in pristaniško dejavnost.

Pogovor o zakonskem osnutku

(Nadaljevanje s 3. strani)

vprašanje poglobi, ko govorimo o zakonskem osnutku za zaščito Slovencev v Italiji.

Tako kot sem se pohvalno izrazil o pobudi komunistov in se s tem pridružil tistim, ki so že pred menoj o tej pobudi govorili, tako poudarjam, da je nujno potrebno poglobiti razpravo o celotnem vprašanju. Tudi jaz želim podčrtati, kar je rekel Boris Race, namreč, da bi morali pri tem, za vse Slovence tako važnem vprašanju, vsi Slovenci govoriti isti jezik. Zaradi tega bi morali narediti vse, kar je v naši moči, da pride do soglasja!

Dodatek k pogovoru

Dr. Vladimir Vremec nam je poslal sledeči dodatek k pogovoru o zakonski zaščiti:

«V zadnji številki "Dela" ste objavili v nekoliko skrajšani obliki pogovor o zakonskem osnutku za pravno priznanje pravic slovenske narodne manjšine v Furlaniji - Julijski krajini. Žal je skrajšanje na nekaterih mestih dalo mojim izvajanjem drugačno težo, kot so jih slednja imela pri okrogli mizi. Posebej mi gre za smisel tistega dela mojega posega v diskusijo (drugi del, tretji odstavek), kjer omenjam obisk deželnega političnega predstavništva pri predsedstvu vlade v Rimu. Pobude za obisk ni dala KD, ampak svetovalec Drago Štoka (mogoče se mi je ob navezovanju na trditev svetovalca Lovriše, ki pa jih "Delo" ni objavilo, nehotno vrinila neprijetna pomota), sam sem hotel pravzaprav posredovati le drugo plat medalje. Torej, najvišji predstavnik oblasti v deželi, predsednik Berzanti, je šel v Rim in interveniral osebno pri predsedstvu vlade v korist Štokovega zakonskega predloga, na podlagi pobude istega svetovalca. Mimogrede, predlog so podpisali tudi furlanski avtonomisti. Sicer pa je pazljivi bralec imel priložnost se o tem informirati na prvi oziroma tudi na šesti strani "Dela". Moja pomota seveda ostane in zato vam pošiljam te vrstice.

Glede ostalega pa bi rad dodal, da gre tudi misel o skupnem manjšinskem forumu za vsklajevanje raznih političnih pobud razumeti le na splošno. Nikakor nisem hotel s tem podati negativnega stališča o prej omenjenem Štokovem predlogu. Vsekakor pa bi razne v diskusiji nejasno formulirane misli pozneje pred izidom v tiskani obliki (ko bi se uredništvo lista obrnilo na meni, kot sem pričakoval), gladko črtal ali popravil. Tolk'o bolj obžalujem, ker bi se s tem izognili tudi raznim stilističnim pomanjkljivostim, kak v živem pogovoru ne zvenijo tako hudo.

V pričakovanju, da mi boste z objavo dodatka omogočili vsaj delno omiliti in popraviti dezinformacijo o Štokovem predlogu, ki sem jo nehotno povzročil, se vam vnaprej lepo zahvaljujem.

VLADIMIR VREMEC

Dodatek objavljamo v celoti. Pripominjamo pa, da «okrogla miza» ni bila organizirana zato, da bi razpravljali o «Štokovem zakonu» ali govorili o «posredovanju dr. Berzantija» temveč o zakonskem osnutku za pravno zaščito slovenske narodne manjšine v naši deželi.

Uredništvo

Zaradi obolelosti našega goriškega dopisnika ni v današnji številki vesti iz goriške pokrajine. Cenjene bralce prosimo za razumevanje.

Uredništvo

DELO
glasilo KPI za slovensko
narodno manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Tisk: Tip. Riva - Trst - Ul.
Torrebianca 12